

DISKAANT

Roem veur de Biebel

(deel 2)

Tonko Ufkes

Wat nou hiel gewoon liekt, n Grunneger Biebel en kerkdiensten ien ons eigen toal, was laang ondenkbaar. Noa de periode 1874 tot 1924 - woar t eerste deel van Roem veur de Biebel over ging - bleef t nog n zet stil. n Nije generoatsie begon zo'n viefentwinteg joar loater veurzichtig met t vertoalen van lutje stukjes uut e Biebel. En toegeliëks kwammen noa 1950 veur t eerst kerkdiensten ien e streektoal.

Veural t tidschrift 'Dörp en Stad' is bij t schrieven van dit artikel bruukt, doarom is tussen hoakjes voak n joartal met n bladziede zet, om t ok zulf noa te lezen. Het tidschrift 'Dörp en Stad' wordt o.a. bewoard ien e Akedemie Biebeltheek en op t Archief, beide ien Stad.

Eefkes noa de oorlog stijj sums n chris-telek gedicht ien n tidschrift. n Vroeg veurbeeld doarvan is het "oldjoarslied" wat e dichter Derk Sibolt Hovinga zo om 1947 hin vrij bewaarkte. Dit ston ien t 'Maandblad Groningen' (1948, bl. 48), n echte vertoalen kwam loater ien 'Dörp en Stad' (1951, bl. 90). Waark van b.v. S. Evers Geertsema (1949, bl. 38. 1950, bl. 32 en 120) en de kerstgedichtjes van A.M.J. Deelman (1949, bl. 114, 1950, bl. 168) bennen inspireerd deur heur geleuf. Dat kon best, mor vertoalde biebelteksten, nee, dat heurde niet. Toen Jacob de Graaf ien e bundel 'Volk oet Grunnegerlaand' uut 1946 n poar vertoalde Biebelgedeelten opnam, viel dat verkeerd: "Ik hol nait . . . van dei laange biebelteksten in 't Grönnens. 't Is mie net tou, of dat nait zo heurt. En ook of 't nait echt is" (1947, bl. 81)

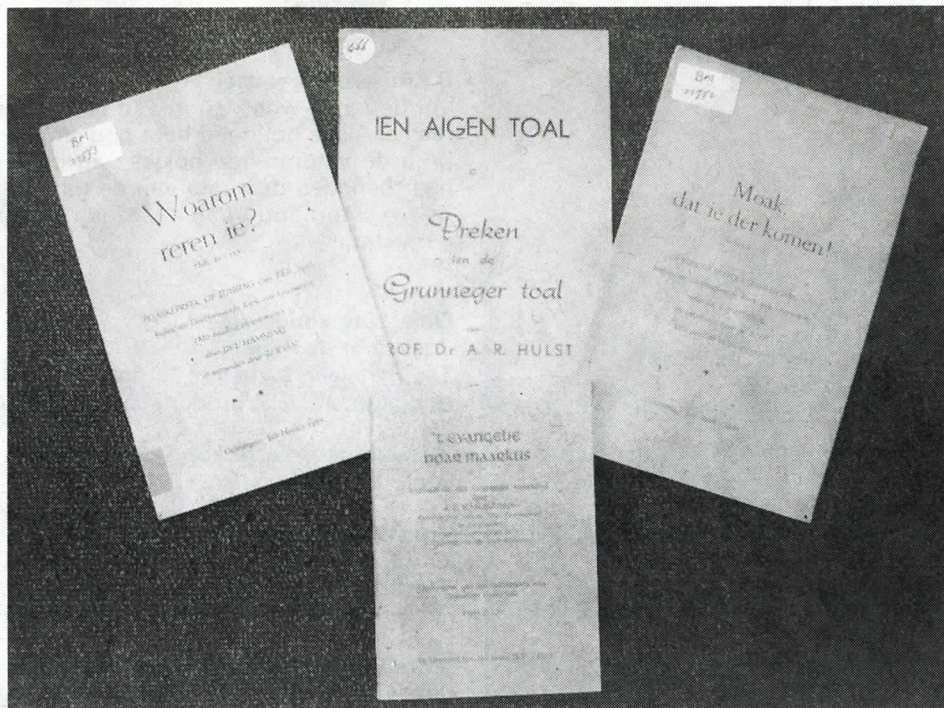
zulf uutleggen: "As ick anfung te preeken, do hebb ick feur junge mensken de bibelstünnen up platt hollen un dat gung so best, dat de lu meenden, ick sull ok man up platt preeken. Do heb ick erst seen, dat uns platte taal so best feur

bl. 218 en 234) En vertoald wer meest deur Elisabeth Vinhuizen (1951, bl. 62, 180, 273. 1952, bl. 36), Derk Sibolt Hovinga (1951, bl. 277), vraauw Evers Geertsema (1951, bl. 235. 1952, bl. 14) en zulf Simon van Wattum (1952, bl. 160).

t Ging voak om biezondere diensten; b.v. ien oktober 1951 kwam domnee Brunzema weer met t Emden kerkkor noar Delfziel, dit moal veur n jeugddienst. Zuks zien we ok bij t vertoalwaark; zo vertoalde Elisabeth Vinhuizen t kerstevangelie en Derk Sibolt Hovinga t lied 'Stille nacht'.

Alexander Hulst en Jan van Leeuwen

Noa de domnees Brunzema en Immer ien t Platduuts kwam Prof. A.R. Hulst met e allereerste Grunneger preek: Op 22 juli

Gotts woort is" (1950, bl. 132) leneent gijt t snel: Noa n Platduutse preek van domnee Immer, ok uut Emden, ien e kerk van Faarmsom schrijft Elisabeth Vinhuizen doarover en drukt 'Dörp en Stad' n deur heur vertoalde psalm of, die ien Faarmsom ien t Platduuts zongen waas. (1951, bl. 47-48)

1951 ging t ien e Delfzielster kerk over "Neem niks mit op raais". Bij 'Dörp en Stad' warren ze over dizze Grunneger preek dik tevreden, al biekt uut alles dat t toch nog n woagstuk waas. (1951, bl. 195) Prof. Hulst (geboren ien Bavvelt) har dan wel n joar of wat as domnee ien Delfziel ston. nou waarkte er as hooled-

gedeelten opnam, viel dat verkeerd: "Ik hol nait . . . van dei laange biebelteksten in 't Grönnens. 't Is mie net tou, of dat nait zo heurt. En ook of 't nait echt is". (1947, bl. 81)

Diensten rond Delfziel

Op zundag 3 september 1950 preekte domnee G. Brunzema uut Emden ien t Platduuts ien e kerk van Delfziel! Dit waas nij en dit waas nijs; wat domnee Wumkes ien 1918 niet lukte ien e Martiniker ien Stad kon nou ien Delfziel. 'Dörp en Stad' let t domnee Bruntzema

Emden, ien e kerk van Faarmsom schrift Elisabeth Vinhuizen doarover en drukt 'Dörp en Stad' n deur heur vertoalde psalm of, die ien Faarmsom ien t Platduuts zongen waas. (1951, bl. 47-48) Derk Sibolt Hovinga kwam geliek doar- noa met n stukje vertoaltheorie en ver- toalde meteen n gezang. (1951, bl. 57) Hieltied dezulfde poar mensen droegen rond 1951de kerkdiensten ien t plat of zörgen veur alles doar omtoe. De Emdr domnees Brunzema en Immer gingen dat joar nog veur ien Delfziel en Mun- tendam ien n Platduutse dienst. (1951,

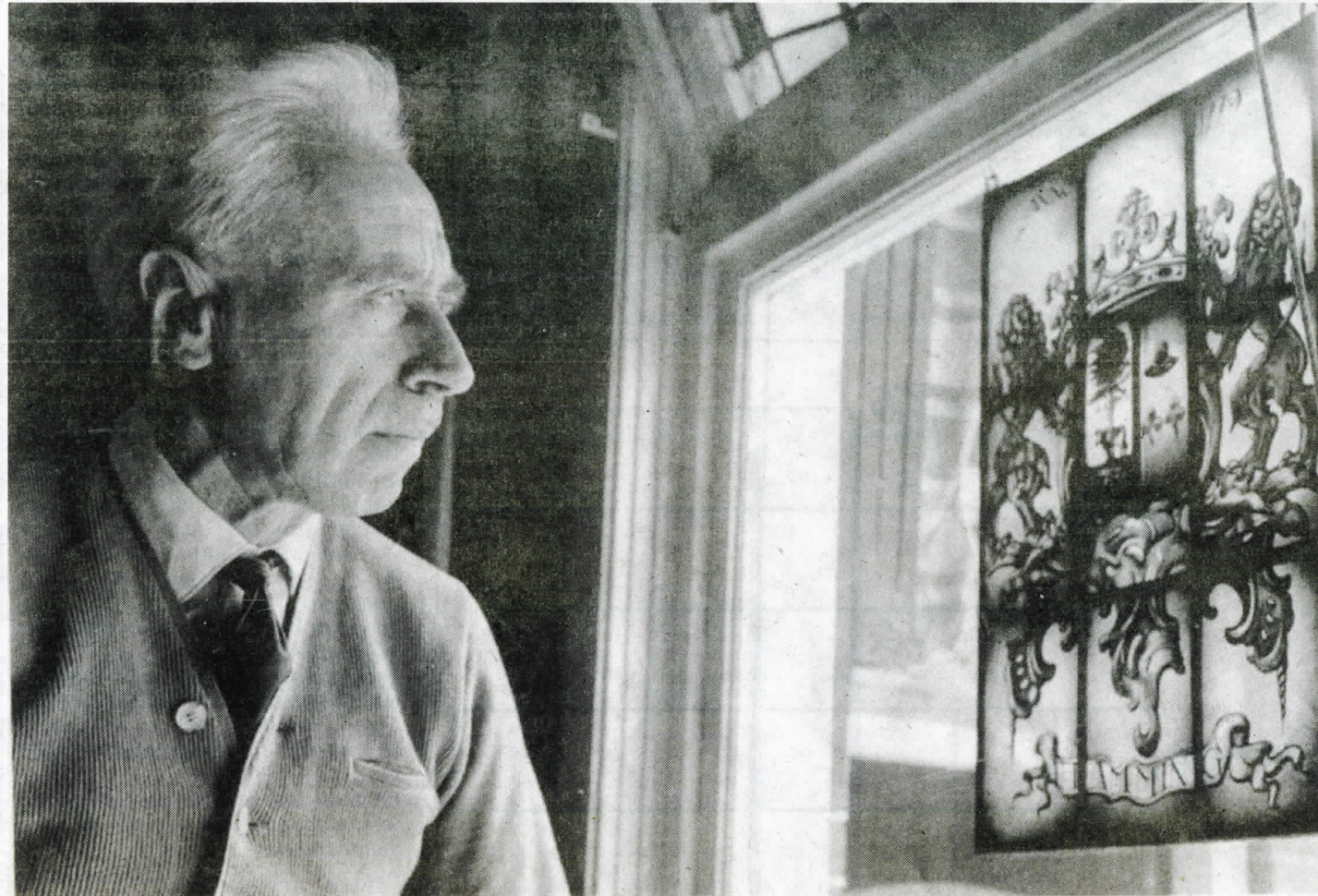
preek dik tevreden, al bliekt uut alles dat t toch nog n woagstuk waas. (1951, bl. 195) Prof. Hulst (geboren ien Bavvelt) har dan wel n joar of wat as domnee ien Delfziel stoon, nou waarkte er as hoogle- roar ien Utrecht. Hij ston - zo te zeggen - ver genogt vot as hier drokte van kom- men zol. Noa de dienst waas roemte ien e kerk om noa te proaten en veul veur- en tegenstanders warren doar te heuren. De volgende Grunneger preek wer ver van Delfziel holden en ver van de Grun- neger wereld, hielendal ien Schiedam! Doar preekte de Lutherse domnee Jan

van Leeuwen op 24 feberwori 1952 over "Wied van huus". Jan van Leeuwen har ien Nij-Pekel stoan - zien vraauw kwam doar ok vot - mor waas zulf gieneens n Grunneger. t Tiedschrift 'Dörp en Stad' gef t oareg verslag van e kerkdienst en loater komt H.H. Meijer [Haarm Maaijer] doar op terug. (1952, bl. 51, 159) Dezulf- de Jan van Leeuwen hiel op eerste poas dag, 13 april 1953, ok de eerste Grunne- ger dienst ien Stad en dizze dienst ien e deupsgezinde kerk wer uutzonden deur de R.O.N., de veurloper van Radio Noord. (1952, bl. 72)

Ok Prof. Hulst ging deur met zien Grun- neger preken; op 20 april 1952 n jeugd- dienst ien e volkstool ien Faarmsom, ien e zummer n moal ien Oethoezen en doar- noa n dienst ien Emden soamen met t Faarmsommer kerkkoor. En op 2 augustus 1953 preekte Hulst ien e Marti- niker ien Stad. (1952, bl. 29, 99, 195, 218. 1953, bl. 148)

Gelukkeg waas toen Prof. Hulst zien preekbundel "Ien aigen taal" krekt uut, want veur de drie Grunneger preken stijt n Hollandstoalege ienleiden over t nut van kerkdiensten ien e eigen taal. Bij 'Dörp en Stad' denken ze ien elks geval dat zunder die ienleiden nooit toestem- men geven waas veur dizze dienst. Traauwens, ok domnee Brunzema hiel b.v. ien juni 1953 weer n Platduutse preek ien Delfziel.

t Valt op dat Emden en Delfziel zo'n grote rol speulden bij de eerste preken ien streektaal. Zulfs domnee Immer har nog metmoakt dat ien e Emdr kerk zongen en preek wer ien t Hollaands. Ze gingen doarom ien Emden makkelker om met e taal ien e kerk; Duuts waas niet de "tale Kanaäns" wat t Hollaands veur veul Grunnegers waas. Tussen Emden en Delfziel zit dan wel wotter mor geregeld ging de veerboot: Bij de Grunneger preek van Prof. Hulst ien Emden reisden wel 200 Grunnegers met, aalmoal op t schip "De vooruitgang". (1952, bl. 218-219)

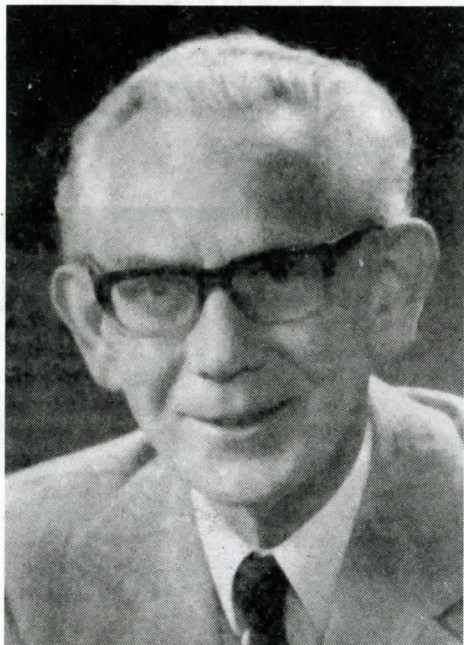
Domnee Ite Hamming, 1905-1975, dizze foto ston ien t Nieuwsblad v.h. Noorden

(Vervolg op pagina 9)

Roem veur de Biebel

(deel 2)

Prof. Dr. A.R. Hulst (1910-1978) hiel op 22 juni 1951 ien Delfziel de eerste Grunneger preek.

Hamming en de toal

Noa 1953 is der enkel n Grunneger kerkdienst, mor toch niet zo'n hiel nust. De poasdienst van I. Hamming ien 1955 waas belangriek – doarover domt meer – mor ofgoand op 'Dörp en Stad' is t liestje slim kôrt: domnee H. Dijkstra hiel n Grunneger dienst ien Woagenbörger, t zulfde dee domnee K.S. de Noord met pinkster 1958 ien Ainrom en domnee B.E. van Buuren van Schewòl hiel zien nijjoarspreken sums ien ons eigen toal. (1956, bl. 28. 1958 bl. 127. Veur Van Buuren:

1957, bl. 5. 1959, bl. 6 en n dienst ien Ollerom, bl. 147) Ok t vertoalwaark hiel niet echt over; t poasverhaal vertoalde Truus Arbouw-Rozema en van Elisabeth Vinhuizen is nog wel n psalm of gezang te vienden, mor veul meer is t niet. (1955, bl. 66. 1956, bl. 100. 1957, bl. 190) Noa de Platduutse preken en noa de eerste diensten met Alexander Hulst en Jan van Leeuwen is noa 1953 t heilege vuur wat uut. Behalve bij de R.O.N. - lenderdoad, de R.O.N., de veurloper van Radio Noord, zat achter de Grunneger kerkdiensten; vanof de allereerste Grunneger preek van Prof. Hulst. En de pinksterpreek van domnee De Noord, de nijjoarspreken van Van Buuren, de diensten van Hamming enz., ze warren aalmoal veur de radio!

Van de poasdienst uut 1955 van domnee Ite Hamming van Loppersom wer zulf n boekje moakt en loater schreef Hamming n oareg verslag: "Preken ien 't Grunnegers" (zie 'Kultureel Maandblad Groningen' 1959, bl. 133-135)

Twee stukjes uut dit verslag kommen nou, mor t kin eileks wel hielendal ofdrukt worden, zo'n nust stijjt der ien én tussen de regels:

"En zo kwaam de R.O.N. ien 1955 ons nuigen veur n poaskedainst. Wat mozzen wie doar mit?

Kerkeroad was eerst wel n beetje bunzelachteg. Wie haren bepoald nait om gunst verzocht, moar wie wollen ok gain "nee" zeggen. Dit leek ons n goie kaans om mit 't Evangelie deur te dringen bie paardie lu, dij aandere nait lusteren willen. Moar as gemainte haren wie der niks gain verlet om. Haar nog nooit ain

Uren, doagen

Uren, doagen, moanden joaren
Vlaigen as 'n schaare hen
En wie vinden woar wie stoaren
Niks wat laank hier blieden ken.
Op de weg dei wie betreden
Blift gain spoor van ons bestoan.
Aal het heden wordt verleden,
Mout in d'aiveghaid vergoan.

Vlaig den joaren, vlaig vrij hen den,
Mit joen bliedschop en verdrait
Wat ik ook mout ondervinden,
God, mien God, verandert nait.
Mout mie alles hier begeven,
Laaid en stuurt den deur Zien haand,
Schouw ik oet dit duuster leven
Noar het aiveg voaderland.

Vertoalen van D.S. Hovinga, t olde laid 160, [uren dagen maanden, tekst door Rheinvis Feith] uut: 'Maandblad Groningen', 1948, bl. 48.

Psaalm 1

O, hou zoaleg is de man, dei nait noar road van goddelozen gaait; dei nait stil staat op 't pad van zundoars, en ook nait zit ien 't gestoulte van spotters. Moar dei zien behoagen het ien 's Heren wet en dei doar dag en nacht over noadenkt.

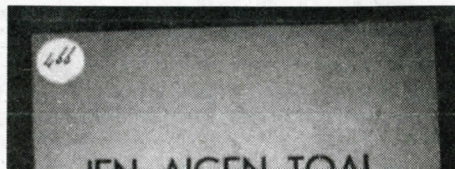
Want hai is as n boom, dei aan woaterbeken poot is en vrucht geft op zien tied en dei zien blad nait verdreugt; ales wat e dut, lukt hom.

Zo gaait 't nait mit goddelozen: dei binnen ja net as kaf, dat deur wiend vot-waait.

Doarom zellen goddelozen gain stand hollen ien 't gerich en zundoars nait ien vergoaderen van rechtveerdegen.

Want de Here kin de weg van dei rechtschoapen is, moar 't pad van goddelozen lopt dood.

Vertoalen van Elisabeth C.A. Vinhuizen. Uut: 'Dörp en Stad', 1951, bl. 180.

Buuren is gieneens nuumd, de man die "t Evangelie noar Maarkus" en de "Haandelingen van d' apostels" vertoalde, niks is schreven over de Kristelke Verainen vaan Grunneger Toalgenoten of over de rol van de 'Nieuwe Provinciale Grunneger Gemeente'.

Grunneger dienst ien Woagenbörge, t zulfde dee domnee K.S. de Noord met pinkster 1958 ien Ainrom en domnee B.E. van Buuren van Schewòl hiel zien nijjoarspreken sums ien ons eigen taal. (1956, bl. 28. 1958 bl. 127. Veur Van Buuren:

...gunst verzocht, moar wie wollen ok gain "nee" zeggen. Dit leek ons n goie kaans om mit 't Evangelie deur te dringen bie paardie lu, dij aandere nait lusteren willen. Moar as gemainte haren wie der niks gain verlet om. Haar nog nooit ain

GENESIS 9:8-17; OT-LEZEN VEUR ZUNDAG 1 MEERT. OET: BIBEL

God zee tegen Noach en zien zeuns dij bie hom wazzen: 'Ik bin t dij mit joe en joen noazoaten n verbond sloet. En mit mit aal wat ter leeft om joe tou: vogels, vij, wilde daaiern van eerde dij bie joe binnen, ales wat tou aar koetkommen is, ales wat op eerde leeft.

Ik sloet mien verbond mit joe. t Zel nait meer veurkommen dat n schepsel t levent ofnomen wordt deur t wotter van zundvlood. Der zel gain gain zundvlood meer kommen om eerde te verdaarven.

En, zee God, 'dit is t taiken van t verbond dat ik sloet tussen nie en joe en ales dat leeft en bie joe is, veur ale geslachten noa joe.

Mien boog zet ik in lucht om n taiken te wezen van t verbond tussen mie en eerde.

As ik wolken over eerde kommen loat en boog in lucht te zain is, den zel ik aan mien verbond denken dat ter is tussen mie en joe en ale schepsels. t Wotter zel nait weer tou n vlood worden om ale schepsels te verdaarven.

As boog in lucht staait, den zai ik hom, om aan t aiweg verbond te denken tussen God en aal wat leeft, van elk wezen dat ter op eerde is.

God zee tegen Noach: 'Dit is t taiken van t verbond dat ik sloten heb tussen mie en ale schepsels op eerde.'

om vragd." De titel van e preek waas "Waarom reren ie?" En wel reerde: 'Maria', 'Marie', 'Moarioa' of toch 'Merioa'. Hamming zag dat achter alles n wereld an taal zat: "Over dat reren is n hail bult proat. Dat woord het nait overaal zulfde klank. Ik kom van Wij (Wehe). Doar staait reren geliek mit "schreien". Moar hier ien Loppersom mit "schreeuwen" ("roupen en reren"). Hier zollen zai zeggen: zai schraaiwde. En meschaain hebbben zai aargenswoar anders wel weer n aander woord. Is gain deursnee-Grunneger sproak."

Dit leste slut aan bij n artikel van J.F. Steenhuis en n aander artikel van A.J.M. Deelman, eefkes eerder ien 'Dörp en Stad', want ien wat veur soort Grunnegs mos dan wel vertoald worden? (1953, bl. 224 / 1956, bl. 123) Het liekt n hiel nije vrag en mooi blift ien dit geval n zin van J.F. Steenhuis over t - veur summegeen host heilege - Nieuw Groninger woordenboek van Ter Laan: "De taal van het Woordenboek is de tongval van Slochteren omstreeks 1890"

Ofronden en t joar 1959

Van alles en nog wat is ien dit artikel oversloagen: de noam van J.E. van

Prot. Kerkbode 20-02-09

Buuren is gieneens nuumd, de man die "'t Evangelie noar Maarkus" en de "Haandelingen van d' apostels" vertoalde, niks is schreven over de Kristelke Verainen vaan Grunneger Toalgenoten of over de rol van de 'Nieuwe Provinciale Groninger Courant'.

Ien 1959 werden deur de Culturele Commissie van e pervinsie vertoalploegen iensteld en dat liekt n mooie ofronden van dit artikel. Ok al duurde t nog dik vief joar veur n psalm en gezangboekje kloar waas en nog veul, veul langer veur n eerste biebelboek overzet waas.

t Is misschien beter om of te ronden ien 1959 omdat toen lte Hamming zien verslagje "Preken ien t Grunnegers" verscheen, want ien elks geval har domnee Hamming deur, dat Biebelvertolalen n beste put is.

Tonko Ufkes is siktoares van Liudgerstichten.

Daarde Biebelvertaalslag Jona

Veur de daarde moal neudegt de Liudgerstichten joe uut om met te doen an n Biebelvertaalslag, dit keer rond t biebelboek Jona. t Gijt bij n 'Vertaalslag' om t vannijs bekieken van n Biebelverhaal, ien ons taal, met ons ogen, as mensen van nou.

Dat kin op schrift: t verhaal of n deel doarvan noavertellen, t liefst as n vrij verhaal, gedicht, heurspul of wat dan ok en t mag gerust speulen ien dizze tied en ien e eigen omgeven.

Dat kin ien beeld: n tekeneng, schilderij, beeld, foto (collage) of zuks wat.

Het waarkstuk, of n foto doarvan groag veur 1 maart 2009 opsturen noar: Huis van de Groninger Cultuur, Postbus 30040, 9700 RM Groningen. Wel eefkes bijzetten dat t is veur de Biebelvertaalslag Jona. De kerkdienst met n tentoonstellen van t ienleverde waark is op 29 maart 2009 ien e Immanuëlkerk ien Stad om 17.00 uur. Veur vraggen:

K.G. Pieterman, tel. 0595-402297

T. Ufkes, tel. 050-5417650